

פרוטוקול מס' 21

מישיבת ועדת השירותים הציבוריים
יום ג', י"ד בסיון תשל"ד - 4.6.74, שעה 11.00

נכחו:

חברי הוועדה:
ח. גרוסמן - היו"ר
ח. אבו-רביע
י. בארי
מ. גז
ל. דיציאן
מ. חריש
מ. ידיד
א. נמיר
מ. פרידמן
פ. שינמן

מוזמנים:
מ.א. קורץ - מנכ"ל משרד הסעד
ח. מורי - משרד הסעד
ש. מלכיאלי - משרד הסעד
ג. שנברג - משרד הסעד
י. שרלין - משרד החינוך והתרבות
י. כהנא - משרד החינוך והתרבות
ש. מרבך - משרד החינוך והתרבות
ו. שטייניץ - משרד החינוך והתרבות
ד. זהבי - משרד החינוך והתרבות
ע. קדם - המחלקה הסוציאלית, עיריית רחובות
ע. ססקין - המחלקה הסוציאלית, עיריית רחובות

מזכיר הוועדה: ש. כרם
רשמה: צ. ספרן

סדר היום: א. סיכום ביניים של הוועדה בנושא - קבוצת טיפוליות.
ב. סידור ילדים במוסדות.

- 830 -

(מתאריך ביום 4.6.74)

אני פותחת את הישיבה.

היו"ר ח. גרוסמן:

סיכום ביניים של הוועדה בנושא - קבוצות טיפוליות

קיבלנו מכתב ממחלקת הסעד של עיריית רחובות בו הם מבקשים כי יושארו במסגרת טיפולו של משרד הסעד ילדים הנמנים על קטיגוריה מסוימת, על אף שהוסכם בנושא הקבוצות הטיפוליות יועבר למסגרת משרד החינוך והתרבות. לאחר שנסכם את סיכום הביניים הזה אציע שוועדה משותפת של ועדת החינוך והתרבות וועדת השירותים הציבוריים תבחן הצעה זו של השארת אוכלוסיית ילדים מסוימת לטיפול במסגרת הקבוצות הטיפוליות בידי משרד הסעד.

למה במשרד הסעד?

א. זמיר:

אינני פוסקת, אלא קובעת שוועדה משותפת זו תבחון את הפניה.

היו"ר ח. גרוסמן:

הצעה לסדר: אני מציע שנשמע את הערות האורחים שלנו בנושא זה, אחר כך תטיק -

מ. יריד:

הוועדה לבד את מסקנותיה.

איננו יושבים היום עם אינטרסנטים שפנו לוועדה אלא עם נציגי הספשל. עד כה לא נהגנו בשום ועדה לא לדון בנוכחותם של נציגי הספשל ואינני רואה סיבה מדוע דווקא בנושא זה ננהג אחרת.

היו"ר ח. גרוסמן:

לסיכום: נציג משרד החינוך והתרבות אמר שאמנם משרד הסעד טיפל טוב בנושא של קבוצות טיפוליות, אולם למשרד החינוך יש השקפה אחרת לגמרי ולא ידוע אם הוא יטפל באותם מקומות ובאותם ילדים. אני מציע שתהיה כאן תוספת האומרת: "ובתנאי שהטיפול שניתן עד עכשיו יפתח באותם מקומות, לאותם ילדים הזקוקים לטיפול ושקיבלו אותו".

ל. ריציאן:

בדיון בנושא זה נשמעה טענה שקיים הבדל בין גישת משרד הסעד לבין גישת משרד החינוך והתרבות. משרד החינוך בוחן לילדים שיעורי עזר, אך חסרה הגישה הסוציאלית. היתה הצעה בוועדה שמשרד החינוך יפעיל גם עובדות סוציאליות לצורך זה. יש להוסיף זאת לסיכום.

מ. גרידמן:

הוספנו שוועדת השירותים מבקשת שגם להנא ישלוט ההיבט הסוציאלי בטיפול בקבוצות הטיפוליות, וזה עונה במקצת להצעה זו.

היו"ר ח. גרוסמן:

העלינו בדיונים גם את שאלת התיאום בין המשרדים כאשר מדובר במקרים חופפים.

מ. חריש:

טענה זו הועלתה בעיקר לגבי הנושא של הוצאת ילדים מן הבית.

היו"ר ח. גרוסמן:

גם בנושא זה הועלתה השאלה איך בוחרים את הילדים לקבוצות הטיפוליות.

מ. חריש:

הביטקה האחרונה מתאכפת על כך במקצת, אך צריך להתרחיב אותה ולהוסיף בסוף הטקסט הגורמים המספלים בכלל הבעיית ה סוציאליות של המשפחה.

היו"ר ח. גרוסמן:

בנגב אין משרדים המספלים בילדים עזובים, גם לא מטעם משרד החינוך והתרבות. אני מבקש להוסיף טעיה שבו תהיה דרישה להקים בנגב משרדים שיטפלו בילדים עזובים.

ח. אבו-רביע:

אינני יודעת אם יש או אין שירותים בנגב, וייתכן שנצטרך לקיים דיון מיוחד על ענין זה. יש לי כאן מסמכים מזעזעים על דברים שקרו בגאר-שבט, שאחד כך אניא אותם בפני הוועדה, וייתכן שנגיע למסקנה שאת תנין השירותים בנגב צריך לבחון

היו"ר ח. גרוסמן:

היו"ר ח. גרוסמן:

באופן מיוחד.

השאלה שנשארה עדיין לבירור היא הפניה להשאיך מגזר מסויים של ילדים בקבוצות סיפוליות במשרד הסעד.

פניה של מי?

ס.א. קורץ:

פניה של עיריית רחובות כהמשך לפניה הראשונה שלנו.

ע. קדם:

כמה הערות לסיכום הביניים: בשבילי עיקרו של מסמך זה היה בשתי נקודות: א. שאנחנו עובדים בסך הכל 4 חודשים; ב. שהבהרנו כיצד אנחנו עושים את הדברים ושהנושא בסיפול מרכזי. כל זאת בשתי הסתייגויות, שלא הייתי רוצה שתתפרסמה בסיכום: האחת - שמשרד הסעד או העובדים הסוציאליים לא הם הקובעים עבור משרד החינוך את המקומות ואת הילדים. הם יכולים לייעץ, הם יכולים לתת חוות דעת.

י. שרלין:

היכן נאמר שמשרד הסעד יקבע?

היו"ר ח. גרוסמן:

הציעו להוסיף לסיכום את המשפט: "בכל אותם מקומות ולאותם ילדים שזקוקים לסיפול ושקיבלו אותו" את השיקול צריך להשאיר בידי משרד החינוך לאחר שקיבל חוות דעת. מותר למשרד לשקול את רחובות מול יבנה.

י. שרלין:

האם אתה מציע שבמקום המלה "תיאום" תבוא המלה "בהתייעצות"?

היו"ר ח. גרוסמן:

בהחלט.

י. שרלין:

הערה שניה בקשר לפניה להעביר מגזר מסויים של ילדים לסיפול משרד הסעד: אם היתה לפני זמן מה החלטה על העברת הנושא למשרד החינוך, אם בסך הכל היו למשרד החינוך ארבעה חודשים לעסוק בכך, ייראה זה משונה אם שוב יעלו את הנושא לדיון, אם יש מקום לפתח פעולה במשרד הסעד. תנו למשרד החינוך תקופת מה ונשימה מספקת כדי לעשות את הדברים, ואם בעוד שנה-שנתיים תעלה השאלה, אהיה שמח לדון בה וגם להציע את הצעותי אם יש מקום להחזיר את הנושא למשרד הסעד.

היו"ר ח. גרוסמן:

אינני חושבת שהמלה "תיאום" מעמידה את משרד החינוך במצב שעל כל דבר יצטרך לקבל את האישור של העובדים הסוציאליים. תיאום, פירושו קצת יותר מאשר התייעצות, ואינני חושבת שעל משרד החינוך לחשוש מכך. מתוך גסיון אנחנו חושבים שכדאי שלמשרד החינוך יהיה תיאום עם מי שמכיר את השטח, את הילדים והמשפחות. אני מציע לקבל את המלה "תיאום".

אשר לפניית עיריית רחובות: אני מציעה לחזור לעניין בתום איזור שהיא תקופה.

צריך לקבל גם את חוות דעתו של משרד הסעד בעניין זה.

ס. חריש:

ס.א. קורץ:

אנחנו מאזינים בקשב רב ליוזמות הנאות מרשויות מקומיות לפתח שירותים חדשים ולתחזק שירותים קיימים, ואנחנו סבורים שהקדמה למקום היא המכתיבה לנו שנתחשב במידה מירבית בצרכים כפי שהם מוגדרים על ידי התאים האופרטיביים ברשויות המקומיות. לו מכתב זה היה מגיע למשרד הסעד והיתה כאן רק שאלה של תקציב, הייתי אומר שאני סוכן למצוא לכך תקציב, למרות כל המצוקה שלנו, אם באמת העניין נראה לנו חשוב ואם מדובר בפעולה שיש לקדם אותה.

היו"ר ח. גרוסמן:

אם כן, זו בעיה שבין עיריית רחובות לביניכם.

י. שרלין:

אבל זה יהיה בניגוד להחלטת הוועדה שהנושא עובר למשרד החינוך והתרבות.

ד.א. קורן: איננו מתכוונים להיות מפירי הסדרים. אם ענין זה עובר בהסכמתנו לאן שהוא עובר אינני חושב שיהיה בריא ונכון מבחינה מוסרית ואדמיניסטרטיבית לפתוח מיד איזה ונסטיל שמשבש את הדברים, ואת זה גם אומר לעליה קדם כאשר אשב איתה. אבל בעקרון אינני סבור כי בגלל הסיבה שאין לנו תקציב נדחה פעולות שנראות לנו חיוניות.

א. נמיר: במכתב עיריית רחובות דובר על בקשה לאישור תקציב מיוחד לקבוצות סיפוליות במסגרת משרד הסעד. האם להמלצת ועדת השירותים הציבוריים לגבי תקציב - אם זה תקציב משרד החינוך או תקציב משרד הסעד - יש משמעות?

היו"ר ח. גרוסמן: לעתים ההמלצה שלנו עוזרת, לעתים - לא.

א. נמיר: אני מאד מבקשת שבקיים בוועדה דיון על תקציב משרד הסעד, ומה שיותר מהר.

היו"ר ח. גרוסמן: כשנגמור את הדיון בתקציב משרד הבריאות, נדון בתקציב משרד הסעד, מה גם שעכשיו אנחנו עומדים בפני חילוף משטרות במשרד הסעד.

א. נמיר: מהי הפרוצדורה של הבאת נושאים לוועדת השירותים הציבוריים? אני מבינה שהנושא שבו אנחנו דנים הובא לוועדה ביוזמת שתי עובדות ברשות מקומית מסויימת, שהדברים לא היו לרוחן, אבל ישנם הרבה אנשים המופקדים על הרבה נושאים בארץ שאינם מרוצים מהדרך בה מתנהלים דברים שונים. ואני שואלת - פשוט שאולי גם אני הייתי רוצה ליזום קבוצות של נציגות שתבואנה הנה - מה הדרך שבה עושים זאת? האם זה ענין של קשרים אישיים? ענין מקרי?

היו"ר ח. גרוסמן: אם יושבת-ראש הוועדה נתקלת בבעיה שהיא בתחום סיפולה של הוועדה, שהיא איננה ספציפית למקום מסויים אלא שיש לה היבט ציבורי והשלכות מרחיקות לכת, היא יכולה להביא אותה לדיון בוועדה. היושבת-ראש של הוועדה היא הקובעת את סדר יומה של הוועדה. אם מגיעה לוועדה הצעה לסדר היום מן המליאה, הצעה זו קודמת לכל נושא אחר. כמו כן יכול כל חבר ועדה לפנות ליושב ראש הוועדה ולהציע להעלות על סדר היום נושא שנראה לו שיש בו היבט ציבורי. למשל, היתה פניה של חבר הוועדה לדון בסכנת השביתה בהדסה. חשבת לי לנכון להביא זאת מיד לישיבת הוועדה והשביתה באמת נדחתה.

אני רוצה להביא בפני חברי הוועדה תגובות של משרדים להמלצות שלנו. את הסיכום שלנו בענין מעמדם של המרפאים בעיסוק שלחנו לגורמים שונים ואף קיבלנו תגובות, לא מרנינות, מן האוניברסיטה, הסוענת שאמנם יש להם החלטה להקים את בית הספר בירושלים, אך יש להם קשלים בתקציב. ממשרד הבריאות קיבלנו את המכתב הבא: "הנהלת משרד הבריאות קיימה לפני שבועות מספר ישיבה בה נידונה מחדש שאלת מעמדם של המרפאים בעיסוק. לנושא זה ניתנת עכשיו דחיפות מתאימה. ביקשתי מפרופ' פדה לדון לוועדה על ההתקדמות לקראת פתרון הבעיה."

כמו כן עסקנו בחוק לטיפול בילדים הנתונים בסכנה, חוק הנוער, טיפול והשגחה - חוק שלא עבר את הקריאה השניה והשלישית בגלל עיכובים אדמיניסטרטיביים - ופנינו לגורמים שונים בקריאה להקים ועדות מקומיות לטיפול בנזש, וזאת לא במסגרת חוק, אלא במסגרת המלצת הוועדה. קיבלנו תגובה ממרכז השלטון המקומי בישראל, שבעקבות מסקנות הוועדה הוציא מרכז השלטון המקומי חוזר-שאלון לכל המועצות המקומיות והעיריות, כדי לבצע את הדישום שהמלצנו עליו. ובמכתבם הם כותבים: "אנחנו מודעים לעובדה שיש רשות מקומיות שבהן טרם נתמנה פקיד מעד או אין עובדים סוציאליים מוסמכים בכלל, ולכן במקומות האלה יהיה צורך למנות עובד מוסמך לתפקיד האמור. מרכז השלטון המקומי עורך סקר בנידון, ואנו תקווה שנוכל להודיע לכבודה תוך מספר שבועות על המצב האמיתי ברשות המקומיות בנדון." יש איפוא תגובות לפעולות שלנו.

ב. סידור ילדים במוסדות

היו"ר ח. גרוסמן:

בפני מכתבים הנוגעים לבעיה זו שאנחנו מטפלים בה - הוצאת ילדים מן הבית, ואביא חלק מהם בפני הוועדה, אם כי חכתי בדעתי אם לעשות זאת. המכתבים נשלחו מבית הספר "נירים" בבאר-שבע, ואלה שלושה מכתבים הדנים בשלושה מקרים טיפוסיים - כך נאמר במכתב - שלושה מדברים שלא נעשה עד היום דבר קונסטרוקטיבי לפתרון. ונאמר במכתב בין השאר: "כדי לא להלאותך לא צופתי עשות מכתבים שנכתבו במשך השנתיים האחרונות בענינם של שלושת המקרים הנ"ל. מכתבים שנכתבו על ידי מוסדות שונים ואנשים שונים, כגון מנהלת בית הספר, מחנכת המיתה, המורה היועצת, אחות בית הספר, עובדים בלשכת הסעד ועובדים במחלקת החינוך. הילדים נופלים בין הכסאות של לשכת הסעד ומשרד החינוך. העובדות הסוציאליות, ברובן לומדות באוניברסיטה, עובדות שנים עד שלושה ימים בשבוע, אינן טורחות לשמור על קשר כל שהוא עם בית הספר פרט לדרישה - לדווח, בענין עליזה הרוש - אחד מן המקרים - נכתבו מכתבים ללא ספור. הילדה היא כבת עשר וחצי, נשארה כיתה, תלמידה בכיתה ג' ועדיין אינה יודעת לקרוא. מתענה קשות על ידי אמה החורגת, נעדרה עד הזמן האחרון חודשים שלמים מבית הספר, ופתרון קונסטרוקטיבי עדיין לא נמצא. טוב היה לו נשלח מבקר לבית הספר שהיה מעיין במעגל העקר של התכתובת והזיירות בענינה. קצינת הביקור הסדיר הסכימה לשמש משפחה אוסנת לעליזה ואחותה קטי, אך לשכת הסעד לא הסכימה לכך ללא שיתוף בית הספר בדיון ובהחלטה. מקרים מזעזעים לא פחות של ילדים שמשפחות שאחד מצנייהן נפל במלחמת יום כיפור. מחול השדים של המכתבים מאחד לשני נמשך והילדים האומללים נשארים ללא טיפול פיזי אלמנטרי ואין מה לדבר על עזובה נפשית. אין כל ספק שבמוקדם או במאוחר יתדרדרו לעתים אנני מתפלאת מאיין מוצאים ילדים קטנים אלה כוחות נפשיים להחזיק מעמד! ומוסיפה הכותבת: "לנו בבית הספר ניירים השנה יש עשרים מקרים הזקוקים לסידור דחוף ביותר. הילדים אינם מופרעים ואינם מפגרים וצריכים להצילם בעוד מועד, ומן המפורסמות הוא שככל שהילד גדל, הסיכויים להצליח בחינוכו קטנים. אותו הכסף שהסר עכשיו להקמת מוסדות פנימייתיים טובים יימצא כדי להקים בתי סוהר ומוסדות לעבריינים צעירים."

מקרה שני שמובא הוא מקרה של ילד מכיתה ח', שהוריו חיים בנפרד, אחותו בת הדרגה לזנות וילדה מחוץ לנישואים. האב קרוב לעיוורון, אינו מסוגל לטפל בילדיו, חולה וזקוק לאישפוז מידי. מקרה שלישי הוא של ילד שאחיו נפל ביום הכיפורים. אביו עיוור ואמו חולת רוח. הילד מוזנח ללא טיפול מינימלי ונופל בין הכסאות של האגף לשיקום במשרד הבטחון ולשכת הסעד של עיריית באר-שבע. האח שנפל תמך מבחינה כספית ומוסרית במשפחה והשפיע בעיקר לטובה על הילד. לילד עצמו עוד שני אחים בגיל העשרה, שאינם עובדים, אינם לומדים ופדיחים ילדים קטנים בבית הספר לגניבה.

לא הבאתי את כל המספר, אך גם מה שהבאתי מספיק כדי לתת רקע לדיון שאנחנו דנים פה - מהי, איך ולאן להוציא ילדים. אינני יודעת איך להתערב כאשר פונים אלי ומבקשים את התערבותי הישירה ביושבת-ראש ועדת השירותים. ייתכן שהבעיה נעוצה בפחסור במוסדות, אם כך, צל להביא בפנינו את התוכניות להסדרת ענין זה, וכמו כן לומר לנו מה יש לעשות שגם במסגרת התנאים הקיימים לא יפלו ילדים בין הכסאות. עליכם גם להשיב לשאלות שנשאלו על ידי חברי הוועדה בישיבה הקודמת.

ת. סררי:

לאור הדברים שהושמעו בישיבה הקודמת על ידי הדוברים השונים של משרד החינוך והתרבות ולאור השאלות שנשאלו על ידי חברי הכנסת, אנסה להתייחס לדברים לא בתשובה לכל נקודה ונקודה, אלא על ידי מקירת פעולות השירות בשטח, ותוך כדי הדברים יימצא גם מענה לחלק מן השאלות.

אתחיל בכך שהנושא של הטיפול בילד מחוץ לביתו לא התחיל לפני שנתיים, כאשר משרד החינוך החליט להיות גם כן אחד הגורמים המשתמש בדרך טיפול זו. כולם זוכרים את ימי הוועד הלאומי, וכבר אז דאגו לשכות הסעד - במידה שהיו קיימות ברשויות המקומיות - או בוועד הקהילה לסידור ילדים במשפחות אוסנה ובמוסדות. בוודאי כולכם מכירים את גברת צפורה בלוח, שעמדה בראש שירות זה שאני מנהל אותו היום; את גברת ד"ר מחיפה שעמדה בראש שירות זה, את דוד אידלסון, שניהל זאת בעיריית תל-אביב ועוד ועוד. עם קום המדינה לא בא משרד הסעד לדבר חדש, אלא המשיך באופן טבעי לטפל באותו נושא שהיה קיים ומטופל על ידי הגורמים

ת. מררי:

שהזכרתי בפניכם.

הטיפול בילד מחוץ לביתו הוא אחת הצורות לטיפול בילד. שמענו בישיבות הקודמות על קבוצות טיפוליות שהיו קיימות, על עבודה של עובדי גור עם ילדים, אך כאשר לא נמצא פתרון מתאים בתוך הקהילה, מוציאים את הילד אל מחוץ לבית. אביא בפניכם כמה קריטריונים שלפיהם מחליט העובד הסוציאלי בלשכה או עובד הגור ליד בית הספר לפנות ולבקש הוצאתו של ילד מן הבית וסידורו במוסד. כאשר אני מדבר על סידור במוסד, כוונתי גם למוסדות משפחתיים ולמשפחות אומנות.

את הקריטריונים אפשר לחלק לשני חלקים: 1. כאשר הגורם הוא המשפחה; 2. כאשר הגורם הוא הילד. כאשר אנחנו מדברים על המשפחה כגורם להוצאת הילד מן הבית, אנחנו מתכוונים - א. העדר משפחה, בין שזו יתמוך מלאה, בין שזו יתמות חלקית או שהמדובר במשפחה הרוסה; ב. העדר זמני של האם שעה שהיא מאושפזת הן בגלל מחלה, הן בגלל הצורך באישפוז פסיכיאטרי אחר לידה, והמקרים האלה עדיין מדויקים כיום, ולא נמצא תחליף מתאים במסגרת המשפחה המורחבת או הקהילה; ג. כאשר אין נכונות מצד ההורים או אין ביכולת ההורים לספל בילדיהם, או אם התנהגות ההורים היא אסוציאלית. זאת אומרת, אם יש עברייני משפחה, בין אם זה האב, האם או אחד האחים.

כאשר הילד הוא הגורם יכולות הסיבות להיות: הפרעות בהתנהגות הילד וחוסר כלים מתאימים לטיפול בו בקהילה; כאשר הילד לוקה בליקויים גופניים מכל סוג שהוא או בליקויים פסיכולוגיים או נפשיים ואין אפשרות לטיפול בו ולהחזיק אותו בבית, או כאשר בריאותו לקויה. ובגיל 14 ומעלה - כאשר הילד זקוק להמשך הלימודים אחרי גמר כיתה ח', זקוק להכשרה מקצועית וכדומה ואין מסגרת לימודית חינוכית מתאימה או שאין כלל מסגרת כזאת באזור בו הוא גר. לילדי דובר, מרגליות, אביבים באזור הצפון שטייטו כיתה ח' אין בית ספר תיכון קרוב. אם הם רוצים להמשיך את לימודיהם, עליהם לנסוע לצפת, והדבר קשה בבעיות רבות. לדוגמה: עד שעה 14.00 צריכים הילדים לחזור למושב, מכיוון ששלושנות הבטחון אינם מרשים הליכה מן הכביש למושב בשעה מאוחרת. מכיוון שהאוטובוס האחרון מגיע ב-14.00 לא יכולים הילדים ללמוד בבית הספר בצפת ולכן הם מופנים להמשך הלימודים בפנימיות.

אבל זה לא עניין של משרד הסעד.

היו"ר ח. גרוסמן:

אסביר את הדברים.

ת. מררי:

רצונם של ההורים שהילד ימשיך ללמוד, זו תופעה חינוכית. הדרך היחידה העומדת אז בפני הילד היא להיכנס לפנימיה וללמוד, אבל עבור הפנימיה צריך לשלם, ואינני מדבר על שכר לימוד, כיוון שילדים אלה נהנים משכר לימוד מודרג. שום הורה מהאזורים האלה אינו יכול לשאת בתנאי דמי הפנימיה הנדרשים.

משלמים כיום 2,400 לירות ומעלה.

ת. מררי:

נכון, זה המחיר לשנה, אך הוא נמוך. מן הפרט לוקחים יותר. המחיר שאתה ציינת הוא המחיר שנקבע בתיאום איתנו. יש פנימיות שעבורן משלמים 5,000 לירות, ואנחנו צפויים בוודאי להעלות את נוספות. ברור שמשרד הסעד צריך להיכנס לעניין זה.

בכל מקרה שמתעורר הצורך לטפל בילד נשקלת האפשרות של דרך הטיפול מחוץ לבית. בודקים תחילה אם קיימת אפשרות לטפל בילד הזה במסגרת הקהילה שלו לפני ששוקלים את אפשרות הוצאתו מן הבית.

האם פה אתה מדבר עדיין על ילדים עד גיל 12?

היו"ר ח. גרוסמן:

ת. סררי:

עד גיל 14.

כאשר נמצא שאין אפשרות לטפל בילד במסגרת הבית, במסגרת הקהילה, בודקים את האפשרות השנייה, והיא - הוצאה מן הבית. ובענין זה אין כללים אחידים. לא דומה ילד אחד למשנהו. לילד אחד אפשר להציע, לאחר בדיקה, הוצאה מן הבית; לשני - לא; אחד מתאים למוסד; שני - למשפחה או מבנה; שלישי - למוסד משפחתי.

קיימות מספר דרכים לאתר ילדים קאלה. דרך אחת - כאשר משפחת הילד נמצאת בטיפול של לשכת הסעד, וזו אחת הדרכים הקלות. יש עובד סוציאלי המטפל במשפחה, רואה את הנעשה במשפחה ומגיע למסקנה שלטובת הילד יש להוציאו מן הבית. הדרך השנייה - העובד הסוציאלי ליד בית הספר, שאליו מופנה הילד לטיפול, בודק מה מצבו ובהתאם לכך מגיע למסקנה על דרך הטיפול, שאחת מהן היא הוצאת מן הבית. אלה, כאמור הדרכים הקלות. יש גם מקרים לא מעטים שההורים עצמם עדים מספיק לנעשה עם ילדם והם עצמם פונים ללשכה ומבקשים סיוע בטיפול בילד שלהם, כיוון שהם לבדם אינם מסוגלים לפתור את בעיותיו. אבל קייסים גם לא מעט ילדים שהמידע עליהם איננו נמצא. במלים אחרות: אין מי שמפנה את הילד הזה אל מישהו על מנת שיטפלו בו. חסור המצב במיוחד באותם מקומות שאין עובד סוציאלי צמוד לבית הספר, ואז הקשר בין בית הספר ללשכה הוא רופף, בלשון עדינה, ואם לא נדבר בעדינות - כלל איננו קיימים. אז נשאר הילד במצבו מבלי שלשכת הסעד יודעת בכלל מה עליו.

כאשר מדובר בהפניית תלמיד

לפנימיה לשם המסך לימודיו בגיל על-יסודי, שעה שלא קיימת אפשרות שימשיך את חינוכו בתוך הקהילה, אנחנו מעדיפים את הפנימיה המתאימה לו מבחינת סוג הלימודים, ואת המידע אנחנו מקבלים מבית הספר. כאן בדרך כלל קיימים תיאום: אנחנו מקבלים את המבחנים שלו, את תעודות השליש, ובהתאם לכך מפנים את הילד כאשר המשפחה מבקשת סיוע במידורו בפנימיה.

נשאלתי קודם, כשהזכרתי נקודה

זו - מדוע זה ענין של משרד הסעד? הסיבה האחת היא, שהמשפחה איננה מסוגלת לשאת בהוצאות הפנימיה. אבל יש סיבה נוספת - ואם כי אני מדבר בהכללה, איננו מתכוונן לכל אזורים הארץ: יש אזורים שלמים במדינת ישראל ב-1974 שבהם רמת הלימודים היא כזאת - ואני אומר זאת במלוא האחריות - שילד הגומר כיתה ח' ושבתעודתו מופיעים הציונים "טוב", הוא ברמה של כיתה ד' ולא יותר. כאשר המפקח של משרד החינוך משתתף בבחינות הכניסה לפנימיה של כיתה ט', הוא פוסל את כולם לפי הסדר, כיוון שבחשבון יודע ילד כזה את ארבע פעולות החשבון עד 100, בקריאה הוא יודע לקרוא קריאה סכנית, אך לא קריאת הבנה. כלומר, הוא יודע לקרוא יפה מאד את הכתוב, אך אינו מבין מלה אחת ולא יכול להטביר מה קרא. זוהי הרמה באזורים בצפון, ואני מכיר זאת מתוך מגע שוטף עם המוסדות בטביבה. ואמר לי איש בעל עמדה במשרד החינוך: כאשר רוב המורים הן היילות המסיימות כיתה י"ב, זו הרמה שאפשר לצפות מהתלמידים. מורים אלה לא היו מתאימים לילדים רגילים, ובוודאי שאינם מתאימים לילדים אלה שיש להם צרכים מיוחדים. ברור שילד כזה לא יתקבל כאשר יבקש להתקבל לבית ספר טוב, ואיננו מדבר על פנימיה כמו זו של "יד סינגלובסקי" בתל-אביב ששם לומדים תלמידים מצטיינים, אלא לרמה הבינונית המקובלת. כאן חלקו של משרד הסעד, בכך שהוא מצליח להגיע להסכמים והסדרים עם המוסדות שקלטו את הילדים האלה להמשך הלימודים. הם נכנסים לקבוצות קטנות, מקבלים שיעורי עזר במספר לא מבוטל, וגם בזה צריך משרד הסעד לשאת על מנת לקדם אותם לרמה שאליה הם יכולים להגיע. ואני יכול לומר במלוא האחריות: אלה אינם ילדים מפגרים.

א. נסיר:

אבל למה משרד הסעד עוסק בזה?

ת. סררי:

כי איש במדינת ישראל לא עוסק בזה. הבריחה היא - כפי ששמעתי מפי ראש המועצה האזורית מטתה-יהודה - שעשרות ילדים מסתובבים במושבנים בחוסר מעשה, מעמיטים כמנה שקיים, מרוריחים מה שמרוויחים, ואת שאר היום מבליים בהוצאת הכסף שהרוויחו. משרד הסעד חושב שעדיף שילדים אלה יישבו בפנימיה וילמדו.

ס. ידיר:

האם בטתה-יהודה אתם לא פועלים, אלא רק בצפון?

ת. סרדי:

לא כל ילד ידוע לבן. במידה שפונים אלינו, אנחנו מספלים. אינני אומר שכל ילדי הצפון מכוונים. גם בצפון יש בוודאי כאלה.

לילדים אלה פוטנציאל רגיל כמו לחלק לא פבוטל של ילדי ישראל והם זוכים ללמוד ולהגיע לכיתה י"ב, לא תמיד עם תעודת בגרות, אבל עם תעודת גמר. זה באשר לגיל העל-יסודי.

בגיל היסודי, לפני שמוצא הילד מן הבית, נקבעת המטרה למה אנחנו רוצים להגיע עם הילד מצד אחד, ועם המשפחה מצד שני, והמגמה היא לקצר במידת האפשר את תקופת השהות של הילד במוסד ולהחזיר אותו מהר ככל האפשר לביתו. כדי שלא יבינו אותי שלא כראוי: אין זאת אומרת שכל הילדים מוחזרים תוך תקופה של שנה-שנתיים. יש ילדים שלגביהם אנחנו יודעים מראש שהם עשויים להיות קליינטים של מוסדות במשך שנים רבות, אולי עד סיום כיתה י"ב.

לאחרונה, לפני כשלוש-ארבע שנים, התחלנו בהכנסת עובדים מוציאליים למוסדות והם מהווים אחד מן הצוות. תפקידם: א. לספל בילד עצמו, אם הילד נזקק לטיפולי; ב. לעמוד בקשר עם המשפחה ולדרבן את הלשכה לספל במשפחה אם המשפחה זקוקה לטיפולי. כל זה על מנת להכשיר את הקרקע להחזרתו של הילד לביתו. ג. לשמור על הקשר בין הילד לבין המשפחה, הן בדרך של הזמנת ההורים למוסד שם הם שומעים על התקדמות הילד, הן על ידי ביקור הילד במשפחתו הוא.

כיצד נעשית הכנת הילד במשפחתו לקראת הוצאה לטיפולי במוסד? כאשר מוציאים את המקרים, שאנחנו קוראים להם מקרי חירום, שעה שקורה אסון במשפחה, עלינו לסדר את הילד בו במקום במוסד מבלי להכין אותו לכך קודם. אבל כאשר מוציאים ילדים מביתם לפי הוראת שופט - ואינני מדבר על עברייני, אלא על הוראת שופט לפי חוק הנוער, טיפולי והשגחה - כאשר מתגלה תופעה חמורה של הזנחה, חייבים בהכנה והכשרה ארוכה ויסודית. לאחר שלשכת הסעד, שאליה הופנה הילד, מוצאת כי אין בידה לספל בילד בכלים הרגילים העומדים לרשותה, נערך תחילה דוח מקיף על המשפחה; לעתים קרובות נעשות גם אבחנות פסיכולוגיות ובריקות רפואיות לגבי הילד, כדי שהתשובה תהיה שלמה. לכך מצרפים גם חוות דעת או תעודה של בית הספר. כל זה מופנה עם המלצה לסידור פנימייתי ללשכה המחוזית של השירות לילד ולנוער, ושם מתייעצת עובדת הלשכה עם המפקחת המכירה זאת המוסדות על המוסד המתאים לאותו ילד.

היו"ר ח. גרוסמן:

האם בבאר-שבע יש לשכה מחוזית כזאת?

ת. סרדי:

לא. לשכה מחוזית יש בירושלים. בבאר-שבע נפתחה לשכה אזורית.

במקביל להליכים שהזכרתי אותם, עובדת הלשכה עם הילד ועם המשפחה על הפרדת הילד משפחתו, שזה דבר לא קל גם בגילים גבוהים יותר, על אחת כמה וכמה בגילים האלה. אם ילדים בגיל זה אינם מקבלים הכשרה והכנה יסודית לקראת עזיבתם את הבית, חסר עוזבים את הפנימיה תוך זמן קצר. אני יכול לציין שלפי הנתונים שלנו אחוז הנשירה הארצי אינו עולה על 25% מסך כל הילדים החדשים הנכנסים כל שנה.

היו"ר ח. גרוסמן:

כמה נכנסים כל שנה?

ת. סרדי:

בגיל העל-יסודי - 1,500 לפחות.

פ. ירדי:

כמה יוצאים לאחר שסיימו?

ת. סרדי:

מספר הנכנסים עולה בשנים האחרונות על מספר היוצאים.

בגיל היסודי מספר הנכנסים כל

שנה כ-1,000.

ת. סרדי:

כאשר פניה לסידור בפנימיה מגיעה
במועד סביר לפני תחילת שנת הלימודים, אנחנו מפנים את הילד להיכרות עם
המוסד, המנהל, המנהל מראיינים אותו. בעל-יסודי ההיכרות כרוכה לפעמים
בבחינות. על ידי כך הילד מכיר את המוסד ויודע מה צפוי לו. ישם וסדות
שמקבלים את הילד ליום שלם, כדי שיראה לקראת מה הוא הולך. אני רוצה לציין
שאיננו רואים דרך זאת כקלה. זה ענין הנמשך תקופה ארוכה ואנחנו סובלים
די הרבה קשיים. הרבה פניות - גם לגבי הגיל היסודי וגם לגבי הגיל העל-
יסודי - מגיעות בתאריך פאחד, ממש לפני פתיחת שנת הלימודים, ואז התהליך
הזה צריך להיות מזורז ולא תמיד הוא טוב.

אחד העקרונות שלנו בסידור
פנימייתי - במידה שבדיקה מראה שזה ניתן - לדרוש מן ההורים שישתתפו
באחזקת הילד בפנימיה. הגענו למסקנה, שבדידים הנעשים הינם אינם שווים
דבר, בייחוד באותה אוכלוסייה שאנחנו מטפלים בה. אפילו אם התשלום מסתכם
ב-5 לירות בלבד, המשפחה מתענינת בילד ושומרת איתו על קשר. ההסדר בינינו
ובין הרשויות המקומיות הוא, שהרשות המקומית משתתפת ב-25% מהוצאות האחזקה,
ואנחנו - ב-75%. לגבי המוסד - משרד הסעד הוא המשלם את ההוצאות ב-100%
ואין למוסד כל התחשבות עם הרשות המקומית. אין קשר כלשהו בין הציבוריים לבין
והמוסד, וזהו נעשה במפורש. בייבעבר נתגלו ליקוים, כאשר התורה היא צריך
לשלם כלאיכולנו לקיים על-בני ביקורת. והקשר הוא איפוא ציין המשפחה והלשכה,
כאשר המוסד מקבל מאיתנו את מה שפגיע לו.

לסידור ילדים במוסדות פנימייתיים
אנחנו מקיימים קשר עבודה עם רשת עניפה ומגוונת של מוסדות. פירוט:
יש לנו היום 8 בתי תינוקות, כאשר 3 מהם מקבלים קטנים החל מגיל שנתיים
בלבד, היתר - מגיל 3 ימים. בבתי תינוקות אלה יכולים הילדים לשהות עד
גיל 5 שנים, לפעמים עד גיל 6 אם ההתפתחות אינה תקינה.

א. גפיר: האם אלה מוסדות סגורים?
ת. סרדי: מוסדות פנימייתיים.

בבתי התינוקות 568 ילדים.
המוסדות האלה כולם בבעלות ציבורית - ויצי, ארגון אמהות עובדות; 1 בלתי
תלוי - בית שבתאי לוי בחיפה. במשך חמש השנים האחרונות חלה ירידה במספר
הילדים בבתי התינוקות מ-800 למספר שציינת, כיוון שאנחנו משתדלים לקצר
את תקופת השהות בבית התינוקות עד כמה שאפשר.

אנחנו עובדים עם 6 מוסדות בבעלות
ציבורית, המטפלים בילדים נכים מכל סוגי הנכות, מוסד אחד הוא ממסלתי -
"ניב" לילדים חרשים-אלמים, שאין בקהילה שלהם אפשרות שילמדו בכיתה נפרדת
לחרשים או בכיתה אינטגרלית שיש בה מורה יועצת. 50 ילדים מתחנכים בפנימיה
זו. אוכלוסיית הילדים ב-6 מוסדות אלה - 216 ילדים.

315 צעירים מבני המיעוטים נמצאים
ב-14 מוסדות, שהם כולם מוסדות כנסיתיים, פרט ל-1 שהוא ממסלתי - מוסד
"הגליל" למוסלמים, שבו 64 מקומות.

בגיל היסודי יש 3319 ילדים בטיפולנו.
מבין 67 מוסדות המחזיקים את הילדים האלה, 41 הם בבעלות ציבורית עם
אוכלוסייה של 2229 ילדים, ו-25 מוסדות עם אוכלוסייה של 1089 ילדים, שהם
בבעלות פרטית. מצאתי לנכון להדגיש כי מבין 41 המוסדות שהם בבעלות ציבורית
רק 16 מיועדים לילדים הזקוקים לחינוך מיוחד ובהם 1168 חניכים; מבין
26 המוסדות שהם בבעלות פרטית, 17 מיועדים לילדים הזקוקים לחינוך מיוחד,
ובהם אוכלוסייה של 842 חניכים. במוסדות אלה מספרם של הילדים הזקוקים
לחינוך מיוחד הוא גדול. אנחנו רואים איפוא שמבין 67 מוסדות לגיל היסודי,
33 מיועדים לילדים הזקוקים לחינוך מיוחד, שבהם אוכלוסייה של 2,000 חניכים,
ורק 34 מוסדות, שבהם 1,300 חניכים, מיועדים לחינוך רגיל.

בגיל העל-יסודי - 6123 חניכים
ב-106 מוסדות. מהם - 3 במגמה ימית: מכפרות, בית הספר לקציני ים בעכו,
רוג'זין באשדוד. במוסדות אלה 209 חניכים.

הינ"ר ח. גרוסמן: אותם 6123 ילדים - האם הם ילדים
של סעד באותם מקומות?

אלה הם אותם ילדים שמשרד הסעד
מפנה אותם ומשלם עבורם.

ת. טרני:

האם שלושת המוסדות הימיים שמניית
הם של משרד הסעד?

א. נסיך:

ת. טרני:
לא. רק המוסד "גליל" והמוסד
"ניב", כפי שהזכרתי, הם בבעלות
משרד הסעד. כל היתר הם של ארגונים ציבוריים, כמו מועצת הפועלות, ויצ"ו,
משען, תנועת חירות, ליברלים, מפד"ל, ומוסדות פרטיים. המוסדות הימיים
הם מוסדות ציבוריים.

מכמורת שייך למשרד החינוך
והתרבות; קציני ים בעכו - אגודה ציבורית; רוגוזין באשדוד - אורט.

אורט זה גם כן משרד החינוך.
ד. זמבי:

ת. טרני:
44 מוסדות הם במגמה מקצועית
ובהם 2909 חניכים; 22 מוסדות
במגמה חקלאית של האגף לחינוך התיישבותי, שבהם 1454 חניכים; 37 מוסדות
במגמה עיונית ובהם 1549 חניכים. כל המוסדות הם בבעלות ציבורית. חלקם
מסתייכים לארגונים ציבוריים, חלקם - תאגידים עצמאיים, כלומר אינם
שייכים לגוף פוליטי, אלא הם אגודה עותומנית עצמאית עם חבר מנהלים.

בנוסף לקבוצות אלה יש 260
חניכים בקיבוצים. לדאבונני לא גדל המספר מאז פגישתנו האחרונה, לפני
שנתיים, עם רחה פרייז. לקיבוציים יש קריטריונים משלהם לקבלת ילדים.

האם מדובר פה על כל הגילאים?
היו"ר ח. גרוסמן:

ת. טרני:
כשאני מדבר על 260 חניכים
בקיבוצים, אני מדבר רק על
חניכים בגיל בית ספר יסודי. אם מדובר בילד שצריך ללכת לחינוך על-יסודי,
אז זה בדרך כלל חברות נוער, ואנחנו פונים לעלית הנוער, דהיינו מקבלים
זאת לסידורם.

ש. טרני:
אותם 260 נשארים עד גמר כיתה ח,
אחר כך מועברים התיקים שלהם
לעלית הנוער.

ת. טרני:
יש עוד 1960 ילדים ב-1108 משפחות
אומנה. יש משפחות אומנה עם ילד
אחד, יש - עם שני ילדים, בודדות - עם שלושה ילדים. בדרך כלל משפחות
אינן מוכנות לקלוט שלושה ילדים, כי מתעוררת בעיה של מס הכנסה. עד שני
ילדים, פטורות המשפחות מלדווח על מה שהן מקבלות למס הכנסה - וזה בהסכם
עם מס הכנסה - החל מהילד השלישי חייבים בדיווח ובתשלום מס הכנסה.

סך כל הילדים במוסדות - 12.760.

א. נסיך:
אני מבינה שהמסטר-המנופיעים
בטבלת התעופים מציינים בפניה
עולה למשרד הסעד, אבל למוסד שמחזיק את הילד זה עולה הרבה יותר.

ת. טרני:
לפני כשנת-שנתיים נבחרה בלגית
לברוק את ההוצאות הממשיות שיש
למוסדות לפי הסוגים השונים: נכים, תינוקות וכו'. נבדקו הקבוצות השונות,
שיש להן הוצאות שונות, וכתוצאה מכך נקבע על ידי משרד האוצר, שמוסד
פרטי יקבל את מלוא ההוצאה; מוסד שהוא במקרה תאגיד אך שאינו משתייך
לארגון שיש לו הכנסות אחרות או אוסף כספים, יקבל 90% מן ההוצאה שלו.

ל. דיציאן:
תן דוגמה למוסד כזה.

ת. טרני:
חורת השומר.

ת. מררי:

מוסד כזה מקבל 90% מן ההוצאה, כאשר החישוב הוא שבחודשי חופש הקיץ המוסדות אינם פועלים, פרט לחקלאיים, ואז התשלום הממוצע לשנים-עשר חודש מכסה את הוצאות האחזקה והצוות, שמקבלים משכורת במשך שנים-עשר חודש, אך לא כלכלה, דמי כיס וכדומה. המוסדות הציבוריים מקבלים 75% מההוצאה המוכרת. אחוז זה נקבע בשיחוף מלא בפגישה בין שר הסעד ובין נציגי הארגונים השונים המחזיקים את המוסדות. הם הסכימו לכך שישאו ב-25% מההוצאות.

האם יש בדיקה של החקציבים של המוסדות הציבוריים השונים?

ל. דיציאן:

ת. מררי:

מתוך 300 מוסדות סקרנו 80 מוסדות, והמדגם הוא מייצג כי הוא היה מבין כל הסוגים. המוסדות האלה היו מוכנים לעשות זאת, הגישו לנו מאזנים מבוקרים של רואה חשבון מוסמך - הם חייבים לעשות זאת כיוון שהם שייכים לאגודה עותומנית - ואנחנו עבדנו לפי אותם מאזנים. זה תורגם מהאינדקס של אותם ימים לאינדקס של 1972. כולנו יודעים שהאינדקס אינו משקף את המציאות, כי מופיעים בו דברים שהמוסד אינו קונה כל יום, לעומת זאת יש דברים אחרים שהמוסד מוציא עליהם הרבה מאד. האינדקס אינו מבטא איפוא את העליה הריאלית. בשנת החקציב הבאה נעבור לשיטה חדשה של תחשיב לפי פריטים - על כל פריט שעלה יקבלו חוספת לפי היחס שלו בסל הכללי.

המצב חמור במיוחד בבתי התינוקות, לאחר שהוחלט שאחיות חקבלנה משכורת הרבה יותר גבוהה, עם כל מיני חוספות, שהקפיצו את ההוצאה. כיום עולה אחזקת תינוק 1,200 לירות.

לפעמים זו החלטה רטרואקטיבית שמכבידה עוד יותר.

מ.א. קורץ:

ת. מררי:

בטבלה, מצד שמאל למטה, יש השוואה בין 1971 לבין 1974. אפשר לראות ירידה בחינוקות, ירידה בנכים, אך עליה במיעוטים, אם כי מתונה והסיבות לכך: א. אנחנו מקפידים יותר על בדיקת האפשרויות במקום; ב. קיימת בעיה של הקמת מסגרות חדשות. אינני מוגבל בחקציבים לסידור ילדים, אך אין לי אף אגורה שחוקה כדי להקים מוסד או כדי לסייע למישהו להקים מוסד או להתרחב. בצורה מסודרת - אלא אם מישהו מסוגל להשיג קצת פרוטקציה - אין לי לדאבוני הרב חקציבים להתרחבת מסגרות, וזו אחת הסיבות שבגיל היסודי יש לי הרבה צרכים. בשנת הלימודים הנוכחית נשארת עם מספר לא מבוטל של ילדים שלא מצאו יעדיין אח סידורם, זו הפעם הראשונה. לו הייתה ישיבה זו מתקיימת בספטמבר או ביולי 1973 יכולתי להגיד שבחמש השנים האחרונות אין בעיה וכל ילד שמפנים אותו, נמצא עבורו מקום.

מ. ידיד: כמה נמצאו ללא סידור?

ת. מררי:

במחוז ירושלים נשארו עם 60 ילדים, ובנוסף לכך מספר קטן בירושלים עצמה. עיריית ירושלים טוענת שיש להם 30 ילדים לא מסודרים, אבל יש לי הוושם שהמספר קטן יותר. במחוז חל-אביב עולה מספר הילדים הבלתי מסודרים על 100.

האם מחוז ירושלים כולל גם את באר-שבע?

היו"ר ח. גרוסמן:

ת. מררי:

ש. מרבך: 60 ילד לא סודרו בעיר ירושלים.

ת. מררי:

בדקנו. המספר לא 60, אלא 30. יש כאלה שאינם צריכים, יש כאלה שנמצאו להם פחרונות אחרים.

במחוז חיפה נשארו כ-60 ילדים לא מסודרים. מעיריית חיפה לא שמענו שנשארו ילדים ללא סידור. מבחינה זו שלוש הערים הגדולות הן עצמאיות ודואגות לסידור הילדים, פרט לסידור ילדים במוסדות לחינוך מיוחד, שהם מוסדות ארציים של השירות שלנו.

בעיריית חל-אביב, לפי עדות גב' מרימוביץ, נשארו עשרות ילדים בעייתיים. יש נכונות מצד הארגונים להגדיל את המוסדות, אבל כאשר אין לי חקציב ואינני יכול - כפי שמקובל לגבי מחוננים-

ח. מר"י:

לחת כסף לבנות פנימיה, הארגון אינו יכול לשאת בזה בעצמו. להערכתנו פנימיה ל-48 ילדים. זה ענין של מליון לירות. יש גם אנשים פרטיים - אנשים שניהלו מוסדות ציבוריים או מורים שניהלו בחי ספר ונראים לנו כמחאימים - המוכנים להקים מוסדות, ואינם מבקשים את הכסף כמענק, אלא כהלוואה.

היו"ד ח. גרוסמן: ממי צריך לקבל אישור כדי להקים מוסד פרטי?

ח. מר"י: מאיתנו, אם הוא רוצה להקים מוסד סעד. אם הוא רוצה להקים גם בית ספר בחוץ המוסד, עליו לקבל את אישור משרד החינוך. לעתים אנחנו רוצים שבית הספר יהיה בפנים המוסד, כאשר באזור אין בית ספר מחאים. בזכרון יעקב הקמנו מוסד בשביל ילדים עם נזקי מוח מלידה, שבתוכו גם בית ספר.

היו"ר ח. גרוסמן: האם במוסדות שדיברת עליהם חלק מן הילדים לומדים בחוץ, וחלק - בבחי ספר שבתוך?

המוסדות?

ח. מר"י: כן. בעל-יסודי הפנימיות כולן עם בחי ספר בפנים.

א. נמיר: את החדשים בונים עם בית ספר בפנים.

ח. מר"י: איש איננו מקים מוסדות חדשים, אלא אם כן בא משהו פרטי ומציע להקים מוסד. כאשר מצאנו אדם שניהל במשך עשר שנים מוסד ציבורי ופחחנו איתו את המוסד בזכרון-יעקב התנינו מיד שיהיה בית ספר בפנים.

א. נמיר: ואם מדובר במוסד לילדים נורמליים?

ח. מר"י: אז אנחנו מחפשים אזור מתאים להקמת המוסד שיהיו בו בית ספר אחד או שניים שיהיו מוכנים לקלוט את הילדים האלה. אינני יכול ללכת לכל מקום, כי יש בארץ מקומות שלדעתי הכנסנו אליהם יותר מדי ילדים שלנו. לדוגמה נתניה: נתניה משופעת במוסדות ובמשפחות אומנה. רוב הילדים בנתניה צפויים להיות שלנו.

לגבי הגיל היסודי זה בעיה חקציבית טהורה, והוא הדין לגבי משפחות אומנה. במשפחות אומנה אמנם אינני זקוק לחקציב להשקעות, כיוון שאנחנו בוחרים משפחה שהיא מסודרת, אבל כשאני מחפש משפחה לתינוקות - וזה פתרון המועדף על ידינו על בית תינוקות - זה בדרך כלל משפחה שאין לה מיטת תינוקות. ואם היא מבקשת אתהסכום לקניית מיטה, שכיום עולה כ-1,000 לירות, אינני יכול להשיג את הכסף, כי זה ענין של חקציב פיתוח ואינני יכול לשלם מהחקציב השוטף. יוצא שמספר משפחות אומנות שבהן אני יכול לסדר תינוקות הוא קטן.

ל. דיציאן: האם הצעת הקצבה למטרה זו?

ח. מר"י: הצעתי מליון לירות להשקעות בפנימיות וקיבלתי 150 אלף לירות, שעליהן היו לי התחייבויות

בסכום הרבה יותר גדול.

א. נמיר: מה אפשר לבנות במליון לירות בפנימיות?

ח. מר"י: אפשר לבנות פנימיה ל-48 ילד.

ש. מרבך: לפי החישוב שלנו דדושות מליון לירות בשביל פנימיה ל-30 ילד.

א. נמיר: זה כבר לא אקטואלי.

ח. מר"י: כשאני מדבר על בניית פנימיה, אינני מחכוון לבניית מוסד, אלא לבניית חדרי מגורים, מועדון, חדר מדיטציה, כאשר יש כבר חדר אוכל, מחסן וכל היתר. ישבתי עם אדריכל על בניית פנימיה כזאת ל-48 ילדים והוא הגיע למליון לירות. ייתכן שטעה.

אני רוצה להתייחס לכמה נקודות שהועלו תוכם

ה. מר"י:

דיווח מסודר. אנחנו מחווננים להחיל בזה בשנה זו. לפני פתוח משנה נפגשתי עם מספר קצינים במטה הכללי, שביקשו שנפנה אליהם ילדים לפנימיות צבאיות במגמה מקצועית, כדוגמת בית הספר הטכני של חיל האוויר. כאשר אמרתי להם שלדעתי סוג הילדים שאנחנו מטפלים בהם אינו מתאים לכך, שאלו אותי לאן אני מפנה אותם, והזכרתי את המקומות - מוסנזון וחווה השומר. חשובתם היחה: זו האוכלוסיה שאנחנו רוצים בה. אם אינך שולח אלינו, שלח אליהם, כי זה החומר הטוב ביותר שאנחנו מקבלים. אלה החניכים הטובים ביותר, הממושעים ביותר, יש להם רמה ורובם נשאים או בצבא קבע או כעובדים אזרחיים בצבא. אנחנו יודעים על בוגרים שביניהם אחוז לא מבוטל של אנשים המשמשים מרצים באוניברסיטאות, פקידיים בכירים במשרדים וכדומה. זו גם כן אחת החוצאות של מה שנעשה במוסדות. בחלק לא מבוטל של המוסדות יש חדרי זכרון לבוגרים שנפלו במלחמות, כאשר רבים מהם חניכים שהופנו על ידי משרד הסעד. אני מציין זאת, כי אם הנער אינו מצליח הוא גם אינו הולך לצבא. שמענו גם מפי חבר-הכנסת שמעוני בישיבה האחרונה, שהאלמנט החיובי בשכונות הם אותם צעירים שהחנכו בפנימיות.

עוד נקודה: עד פברואר 1969 שמשתי בתפקיד של הממונה על המוסדות לעבריינים צעירים. מחוץ קריאת כל התסקירים על ילדים שהופנו על ידי בית המשפט אינני יודע אם במשך שנה היו יותר מ-10 ילדים, מחוץ 500 שמגיעים כל שנה, שהיו בוגרי מוסדות. מצאתי לנכון לציין נקודות אלה, ואני אומר זאת לשבחם של מנהלי המוסדות וכתגובה לדברים שנאמרו על ידי שני חברי כנסת ועל ידי עובדי משרד החינוך, שהצביעו על מצב קטסטרופלי במוסדות כהכללה. גאינני יודע לאיזה מוסדות התכוונו - אם חבר-הכנסת אולמרט התכוון למוסד על שם יוהנה ז'בוטינסקי, המשתייך לחנועה שלו, או למוסד בן-שמן או לשפיה. אם מוסד בן-שמן כל כך גרוע, אינני יודע מדוע משרד החינוך מכניס לשם ילדים מחווננים; ואם כפר הנוער הדחי כל כך גרוע, אינני יודע למה משרד החינוך מכניס לשם ילדים. ואם שמענו מה אומר הצבא ומה אומר חבר-הכנסת שמעוני, אינני יודע היכן המוסדות הגרועים. אני מכיר את המוסדות, לא את כולם, אבל אני עובד עם 201 מוסדות מחוץ 320. וכאשר מדברים על מצב קטסטרופלי, צריך לבדוק היטב היכן הקטסטרופות. הייתי רוצה לשמוע מה יגיד אריה סימון, כאשר אומר לו בישיבת ההנהלה הקרובה מה דעת משרד החינוך על המוסדות.

היו"ר ח. גרוסמן: משרד החינוך לא אומר זאת.

ה. מר"י: הגברת אמרה זאת.

ר. שטייניץ: לא אמרתי לגבי כל המוסדות.

ה. מר"י:

בסיכום אני רוצה להצביע על כך שכתוצאה מן המצב שנוצר לפני שנחיים פונים כיום גורמים שונים לאותם מוסדות, מבלי שמוסדות אלה יתרחבו בצורה משמעותית, והדבר יוצר חחרות לא טובה: כאשר אני בא ומציע ילדים בעייתיים, ובא גורם אחר ומציע ילדים רגילים, ברור שיעדיפו את הילדים הרגילים, ואילו אנחנו נשארים עם הילדים הבעייתיים. הצעתי כבר לפני שנחיים וחצי, בפגישה עם המנהל הכללי של משרד החינוך, עם האוצר ועלליית הנוער, שיקימו גוף אחד מרכזי שיעסוק בנושא זה ושלא יעסקו בכך עשרה גורמים. ההצעה לא נתקבלה, ואנחנו עדים כיום למצב שנוצר. חזרתי והצעתי זאת בתחילת השנה, אך ההצעה שוב לא נתקבלה. גם בשטח של משפחות אומנה התחילה עכשיו חחרות. כאשר אני אציע ילד קשה, ואילו גורם אחר יציע ילד רגיל, ברור שיעדיפו את הילד הרגיל. אני יכול להזכיר למר כהנא, שבשיחה שהיחה לנו הציע מר כהנא שאנחנו נטפל בילדים בעייתיים, מופרעים שיש להם פעור לימודי גדול, והוא - בשני תפקידיו כאחד - יטפל באותם ילדים שאין להם פעור לימודי אך באים ממשפחה הרוסה. כלומר, הוא ימלא את התפקיד של העובד הסוציאלי, ואנחנו - את התפקיד של משרד החינוך.

מ. פרידמן: מכיוון שזמננו מוגבל, האם אפשר יהיה לקבל אינפורמציה בכחב כמה ימים לפני הישיבה, כדי שבישיבה עצמה יהיה לנו זמן לדון ולהחונכה?

היו"ר ח. גרוסמן: אינני חושבת שאפשר לעשות זאת.

א. נמיר:

26 שנה, מאז קום המדינה, קיימת ההחנחות בין משרד הסעד ומשרד החינוך. אם ישנה קטסטרופה, היא ישנה בשטח, ואני מציעה - לאור העובדה שאנחנו כולנו איננו מרוצים מהתוצאות ומההישגים שאליהם הגענו אחרי מאמצים עצומים - שהוועדה

א. נמיר:

תיקח את חקציב משרד הסעד, שהוא מתווה המדיניות של משרד הסעד, ננתח אותו ונתייחס אליו באופן יסודי יותר מאשר סקירה. נתייחס לכל הנושא של מעונות ילדים, לכל הנושא של מוסדות סגורים. לא הייתי רוצה שנגיע למצב שניקח ילדים בריאים מבתיים בריאים ונביא אותם לפנימיות. נחחיל בדיון על חקציב משרד הסעד, נתייחס למדיניות, נעיר על המדיניות, ולא נעסוק בדברים קטועים, מקוריים. אני יכולה להביא עשרות חיקים המכילים מכחבים כמו אלה שהובאו כאן. הנושא שהעלו הגברות מחובות הוא נושא כלל ארצי והייתי מציעה שלא נפרוט את עבודתנו לפרוטות. העבודה שלנו קשורה בשני משרדים: משרד הסעד ומשרד הבריאות. לאותם נושאים שלגביהם נציע להזמין את אנשי משרד החינוך, נזמין אותם, אבל לא בדרך מקרית.

היו"ר ח. גרוסמן:

אינני מקבלת את דעתך. הוועדה עוסקת באופן שוטף במגזרים מסויימים של משרדים אלה: פעם בילדים מפגרים, פעם במעונות, פעם בפנימיות - כל פעם בסוגיה אחרת. איננו יכולים, במשך ארבע שנים, לדון רק בחקציבים.

א. נמיר: אבל חקציבים זו המדיניות. משהו במדיניות לקוי.

היו"ר ח. גרוסמן:

נכון שצריך לדון בחקציב, אך יחד עם זה צריך לדון בבעיות שוטפות, כשם שבוועדת החינוך והתרבות עוסקים פעם בטעוני טיפוח, פעם בריפורמה, פעם בהשכלה גבוהה - כל פעם עוסקים בנושא מסויים, וכל נושא קשור בחקציב. אי אפשר לעסוק כל הזמן במדיניות כוללת ולא בעניינים עצמם. משאלתך היא משאלה, אני מקבלת אותה, אבל כאשר השרים מחלפים במשרד הסעד אינני יכולה לבקש ברגע זה שנדון על חקציב משרד הסעד. כאשר נסיים את הדיון בחקציב משרד הבריאות נחפנה לחקציב משרד הסעד.

ל. דיציאן:

זה יהיה כבר אחרי שהחקציב יאושר.

היו"ר ח. גרוסמן:

בחקציב משרד הסעד כבר דנו בוועדת הכספים וגם בחקציבי משרדים נוספים.

אנחנו עוסקים בסוגיה חשובה ומהותית מאד, אבל נצטרך לחזור לבעיות הרבה יותר ספציפיות כמו בעיות עוורים, מפגרים, עבריינים קטינים. אינני מחננת שנעסוק גם במדיניות הכוללת של החקציב, אבל לא מיד.

א. נמיר:

לא במדיניות החקציב, אלא במדיניות משרד הסעד.

היו"ר ח. גרוסמן:

בכל נושא ונושא אפשר להעיר הערות על מדיניות.

מה שמפריע לי בנושא שבו אנחנו עוסקים הוא שלא ראינו מוסדות שקולטים ילדים המוצאים מן הבית בגלל הבית.

ד. זהבי:

אפשר אולי לקיים את הישיבה הבאה באיזה שהוא מוסד.

היו"ר ח. גרוסמן:

לא הייתי מחננת לזה, אבל עלינו לשמוע גם את אנשי משרד החינוך, שהם שותף רציני בנושא זה של פנימיות, כדי שנוכל להסיק מסקנות.

י. בארי:

הערה הנוגעת לדיון בחקציב משרד הסעד: כאשר ועדת הכספים דנה בחקציבים של המשרדים הספציפיים היא מקבלת ניתוח של היועץ לנועדה, אדם בלתי חלוי בממשלה, המנסה לחקוף את החקציב ולעמוד על שטחים שאיש פיננסי עומד עליהם ביחוד קלות. הייתי מציע שנהנה גם אנו מאותם ניתוחים כאשר נבוא לדון בחקציב משרד הסעד.

היו"ר ח. גרוסמן:

נברר זאת.

אני מציעה שאח הישיבה הבאה נחנך באחד המוסדות.